

Xosé Tomás

artista gráfico, humorista... e educador

Entrevista realizada por **Pilar Sampedro**

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
REVISTA GALEGA DE EDUCACIÓN

ISSN: 1132-8932

Páx. 58-61

Colaborador da RGE (realizando a sección de humor ao longo de moito tempo), autor de *Manual de escola* (un libro de viñetas no que se verte análise crítica sobre a vida escolar dende o humor), profesor de inglés en Secundaria e director do CPI Manuel Suárez Marquier do Rosal.

A túa foi, e é, unha atalaia privilexiada para observar a situación do ensino en tempos de pandemia; que é o primeiro que quixeras comentar ao respecto?

Tocoume vivilo como director. Iso fíxome sentir un peso enorme sobre as miñas costas. Era coma se un exército de paxariños quedasen sen niño, sen acubillo, e con todas as ferramentas posibles tivésemos que chegar a eles, e facerlles

instrucións, que xa realmente estabamos poñendo en práctica. Eu, persoalmente, sempre sentín o alento de ánimo do noso inspector. Vivimos xuntos algún episodio realmente traumático e valeume para sentir que estabamos, ante todo, entre persoas.

Os centros de ensino teñen unha dinámica propia que cando chegou a crise sanitaria (primeiro o confinamento total e a continuación un curso académico moi excepcional) sufriu un corte e se viu obrigada a unha readaptación? Como foi de traumática esta situación?

Como dicía, foi unha lección de humildade. Ás veces programamos, proxectamos as nosas ideas sobre os centros, sobre os rapaces, sobre todo.

Non debemos esquecer que a escola debe dar respostas á vida. E a vida foi iso.

chegar a nosa calor. Para min, como educador e responsable dunha comunidade educativa, foi unha lección de humildade. Todos os proxectos que tiñamos tiveron que frear porque, de súpeto, a pandemia era O proxecto.

Como sentiches que foi a xestión do curso 2020-2021 en pandemia dende a administración educativa? Sentístedesvos apoiados, abandonados...? Deixóusevos autonomía para poder adaptarvos a cada contexto?

Foi, como todo ao comezo, improvisado, atropelado. Lembro que no noso centro planeabamos facer cousas que aínda non estaban decididas, pero que nos parecían de sentido común. Pouco a pouco foron converténdose en

Pero non debemos esquecer que a escola debe dar respostas á vida. E a vida foi iso. Foi realmente a obriga forzosa de espirmos, de reinventarnos, de mirar cara a cara os acontecementos e non temer nada, porque detrás de nós estaban eles, os pequenos, as súas familias. Nunca tanto afecto vin circular pola escola como neste tempo. Curiosamente, iniciamos novos proxectos con motivo da nova situación, como un que bautizamos "Sen máscaras". Na nosa radio escolar os profes eran entrevistados por rapaces sobre cuestións moi persoais. Non quitabamos as máscaras na realidade, pero si metafóricamente.

Cales foron as maiores dificultades ás que se tiveron que enfrontar os equipos directivos dende o inicio desta situación de crise sanitaria? Recordas algún momento especialmente crítico?

Sen dúbida os primeiros títubeos por rematar o curso presencialmente. Non había aínda datos nin investigación abonda para semellante cousa. Tiñamos pánico a esa medida apresurada. Por sorte, agardouse, e hoxe os centros son lugares seguros.

Como foi o traballo do equipo de biblioteca? E do Departamento de Orientación?

A biblioteca do noso CPI era xa un pulmón no centro. E dende o terceiro día do confinamento no equipo puxémonos a producir recursos,

dinámicas, de maneira frenética. Liamos contos para os máis pequenos, pero non só para que escoitasen contos, senón para que nos visen as caras. Organizamos programas de radio con novos formatos, encontros virtuais... E o departamento de orientación non deixou de atender os teléfonos ata a noite case todos os días. Como das apoio dende lonxe? O anhelo dos meus

compañeiros e compañeiras era tan, tan grande, que creo que os rapaces o percibiron. Todo o demais era palla.

Como conseguiches levar adiante os procesos de ensinanza aprendizaxe, os proxectos de centro, a relación co alumnado... neses momentos tan difíciles? Ata que punto o lograstes?

Bueno, seguramente todos nos cuestionamos o que estabamos facendo. Cando chegas a eses extremos decátaste de que é importante, que é accesorio, e pos as cousas na súa xusta xerarquía. Detrás de cada audio en inglés que eu lles pedía aos meus alumnos e alumnas estaba o contacto, as habilidades de vida. Descubrimos que moitos dos nosos pequenos se soltaron con certas destrezas que antes non coñeciamos: editar vídeos, facer pezas de radio... Eles tamén se reinventaron.

na miña carreira docente, vin tanta emoción como este curso e parte do anterior, tanta preocupación polo equilibrio emocional dos estudantes. A min emocioname e éncheme de orgullo ver o enormemente pendentes que están todos deles.

Que nos podes comentar sobre a evolución puramente académica do alumnado. Puidéronse apreciar maiores dificultades despois dun terceiro trimestre do curso 19-20 en confinamento?

Observamos nalgúns deles carencias de hábitos, certo cansazo, pero non particularmente un "descenso" notable en coñecementos. Iso quizais indica que estamos demasiado centrados nos contidos, e pouco nos procedementos, nas competencias de vida reais. Este curso é máis intenso emocionalmente, e iso tamén é bo para aprender.

tantes. Recibimos partidas a maiores, compensatorias polos gastos derivados da desinfección, etc. Pero, como seguimos participando en tantos proxectos e iniciativas, todos eles traen consigo dotacións económicas que nos permiten abranguer máis e máis.

Que nos podes comentar en relación ao alumnado? Apreciáronse maiores situacións de risco a nivel emocional? E nas súas relacións entre iguais? E nas súas dinámicas de ocio e tempo libre?

Están pasando unha especie de transo. E rompen. O importante, por tanto, é que nós esteamos aí cando iso ocorra. A nosa orientadora traballa a esgalla restaurando emocións. E todos nós tamén. Nunca tantos de nós saímos aos patios a diario, simplemente para estar, para falar, para mesturarnos e establecer canles emocionais con eles. Están sufrindo unha

Cando chegas a eses extremos, decátaste de que é importante, que é accesorio, e pos as cousas na súa xusta xerarquía.

Como viviu esta situación o profesorado? Observaches cambios nas dinámicas de relación entre os docentes? Na súa implicación co proceso educativo dos nenos/as?

Eu creo que a profesión nos entrou máis pola pel. Aínda hoxe ves os efectos: nunca,

En que medida se viron incrementados os recursos (humanos e materiais) para o desenvolvemento do curso?

Nós, este ano, contamos con moitos recursos. Os esenciais non son só informáticos. A tecnoloxía está moi ben, pero hai cousas moito máis impor-

serie de dificultades, pero está moi ben que a escola estea aí, como unha nai que protexe, dá calor e tamén dá resiliencia. Isto pode ser unha aprendizaxe moi aproveitable para as súas vidas.

O alumnado en desvantaxe social coincide maioritariamente con aquel que ten máis dificultades nos estudos, que recursos se puxeron en marcha para poder atendelos?

Nós contamos con máis profesorado de apoio, e mesmo reorganizamos a atención a eles. Pero eles contan que ás veces están sobrepasados por tantas necesidades en todos os planos.

O alumnado de NEE, aquel que precisa unha atención máis específica e que na rutina diaria recibe apoio de máis profesorado, como foi atendido no confinamento?

Con dificultade. Foi a nosa máxima preocupación. Especialmente polas familias socialmente desfavorecidas, porque a escola, que ten este papel compensador, non estaba tan preto. E observabamos unhas desigualdades terribles.

A escola non está soa educando, a familia está aí dende antes, e cando un cativo/a ou un grupo se debe confinar, debeu asumir un protagonismo e unha responsabilidade para os que igual non estaba preparada. Dende a utilización da teleformación (a dispoñibilidade dos equipos informáticos, o seu manexo, o apoio ao traballo académico da rapazada e a incorporación doutros tipos de tarefa e relación...).

As familias tiveron que arrimar o ombro máis do que podían ou sabían. Foi unha guerra. E nós estabamos en contacto con elas continuamente. No noso CPI o teléfono de Orientación estaba desviado ao propio da orientadora. O do centro, ao meu. E creo que practicamente todo o profesorado acabou renunciando a grandes doses de intimidación

de en favor do contacto cos rapaces. Curiosamente, respirábase un clima de respecto e cariño, aínda tendo os teléfonos dos profes e mestres. Creo que durante o confinamento se fixo moita terapia coas familias e, a nivel de comunidade educativa, foi un momento de especial unión, porque tiña que ser así.

Incrementouse este curso a necesidade de ter coordinación e colaboración con axentes externos ao centro educativo: atención primaria, psicólogos, psiquiatras, servizos sociais...?

Si, sen lugar a dúbidas. Estamos máis en contacto con psicólogos externos, saúde mental, servizos sociais, etc. Pero tamén teño que dicir que esta situación nos obrigou a algo no que antes xa cría: a necesidade de ser nós resolutivos dentro. A que un titor ou unha titora poidan solucionar un conflito persoal, e a que os servizos de Orientación sexan ás veces abondo, sen ter que acudir a un profesional externo. Porque nós, que non debemos deixar de formarnos,

coñecemos os rapaces no seu contexto real, entre os seus, nun contorno natural, non clinalizado. Temos tido moitos casos de rapaces que falan moito máis con nós de cousas gordas que cun profesional externo ao que non os une ningún afecto.

Calquera outra cousa que ti queiras comentar e que che resulte relevante, tamén o será para nós...

Será un extra de nostalgia, pero nestes casos sempre lles conto aos meus alumnos que meu avó tivo a mala fortuna de "vivir" unha guerra, durante tres anos. Que sobreviviu, que viu cousas terribles, desbordantemente inhumanas, desintegradoras. E el era, así e todo, un home de afectos xigantes, de gustos sinxelos, e de moito equilibrio emocional. Como iso puido ser posible? Por que a guerra non o embruteceu? Porque foi resiliente. E niso pensaba eu, día a día durante o encerro, no meu avó, e no meu querido alumnado. ■